

Anita Bušljeta Tonković

Umjesto zaključka: o izazovima i budućnosti HGSS-a

S obzirom na sve veći broj intervencija kao i širenja djelokruga HGSS-a u Hrvatskoj potrebno je zapitati se s kojim se izazovima ova organizacija već sada susreće.¹ Dva su osnovna izazova o kojima bismo mogli raspravljati. Prvi se odnosi na dilemu oko profesionalizacije Gorske službe odnosno njezina daljnjeg razvoja u sklopu civilnog sektora. Drugi se, očekivano, odnosi na način financiranja Službe. Je li moguće održati financijski aspekt Gorske službe kakav je bio do sada, dakle financiranje iz proračuna i donacija, ili je potrebno dodati naplatu određenih vrsta potraga i spašavanja? U prilog potonjem ide i činjenica da velik broj potraga više nije vezan uz spašavanje planinara. Dakle, Gorska služba koja je, rekli smo na početku, nastala iz Hrvatskoga planinarskog društva s ciljem da opremljeni i uvježbani planinari pomognu ostalim planinarima u nevolji, učinila je odmak, osobito u proteklih trideset godina, od svoje početne misije. Mogli bismo reći kako danas služi široj zajednici, a i zajednica postaje sve zahtjevnija i sve manje odgovorna za posljedice vlastitih ponašanja.

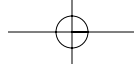
Zašto je tomu tako? Najprije treba imati na umu suvremene životne stilove. Rekli smo kako su oni često vezani uz veliki stres, pa onda i potrebu za njegovim kanaliziranjem. Kanali za rješavanje stresa sve se više pronalaze u adrenalinskim sporto-

vima poput raftinga, paraglajdinga, alpinističkog penjanja, kajakarenja i sličnih aktivnosti u ekstremnim prirodnim uvjetima. Spašavanje unesrećenih vezano uz te aktivnosti često iziskuje više resursa nego kod, nazovimo ga tako, klasičnog spašavanja u planini. Ovdje svakako valja ponovno spomenuti proširenje djelokruga Službe na spašavanja u urbanim područjima, kao i na potrage koje se ne vežu nužno uz planinski prostor, već obuhvaćaju svaki ruralni i nepristupačan teren:

Tehničke akcije su teže ali kraće. Ali potrage... evo već tražimo 15 dana jednu osobu (...) To najviše umara, najviše te troše potrage pa te onako malo i demoraliziraju u jednom trenutku; daješ sve od sebe, koristiš sve moguće, ogromno znanje, opremu, tehniku, sve, pa ga nema, nema, pa nema. Znači potrage su najsloženije metodološki i najduže traju. Kako god tu priču postaviš, on bude negdje sasvim drugdje i tako... te potrage čine 80 posto akcija GSS-a danas. (J. B.)

U prethodnim smo poglavljima raspravljali o sve većoj ovisnosti o tehnologiji i o sve manje znanja i vještina kojima raspolažu posjetitelji u prirodi, stoga ovdje nije potrebno dalje ukazivati na opasnosti s kojima se susreću; ne zato što je priroda promijenila ćud, već stoga što je posjetitelji nikada nisu ni upoznali. S druge strane, gorski spašavatelj nosi veliku odgovornost, premda vrijednosti poput altruizma i požrtvornosti uslijed sve veće individualizacije društva nisu odveć cijenjene.

¹ Odlomci koji slijede nastali su na temelju rezultata našeg istraživanja i, posebno, uz pomoć promišljanja slovenskih autora Prebiliča i Svete (2020) u tekstu »New Challenges and Possible Reorganization of Slovenian Mountain Rescue Service«. S obzirom na slično sociokulturno naslijeđe, u što se ubraja razvoj planinarenja, planinarskih društava pa onda i gorske službe spašavanja, spomenuti smo tekst slovenskih autora našli korisnom podlogom u zaključnim promišljanjima.

S obzirom na širenje djelokruga Gorske službe, spašavatelji provode sve više vremena u akcijama spašavanja, na vježbama, obukama i treninzima, odnosno usavršavanjima svojih vještina. Utječe li to na motivaciju gorskog spašavatelja, ili bolje rečeno, utječe li to na njihovu brojnost? Stanica Gospić je 2019. godine prvi put raspisala javni poziv u kojem je tražila da se jave kandidati za gorskog spašavatelja:

Stvarno nema to veze, čovjek s oglasa ili s ceste. Ako hoće raditi naravno to će naučiti, ako neće raditi može on biti otkud god, on ne vrijedi. Ima i druga strana, ako čovjek nije za to, nećeš ti njega tome naučiti jer on nema ono što mi nazivamo »moralni lik spašavatelja«. (J. B.)

U raspravi o izazovima s kojima se susreće HGSS postoje dva osnovna scenarija za budućnost. Prvi je da način pružanja besplatne pomoći ostane isti ili sličan sadašnjem, a da organizacija nastavi djelovati na temeljima volonterstva, odnosno dobrovoljnog rada i civilnog ustroja. Drugi se odnosi na daljnju institucionalizaciju i profesionalizaciju Službe, pri čemu bi misija gorskog spašavatelja postala profesija. Međutim, postoji i treći:

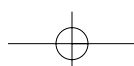
Vjerujem da bi većina ljudi izašla iz GSS-a kad bi to postala profesionalna služba. Ali ja mislim da je jedino rješenje koje će biti prihvatljivo nekakav hibridni oblik poluprofesionalnosti; svaka stanica da ima nekakav interventni tim koji jednostavno mora pokriti tri smjene u 24 sata. Tri-četiri čovjeka, to će morati biti, a onda se priključuju drugi volonteri, kad ko može. (J. B.)

U slučaju (polu)profesionalizacije država preuzima financiranje Službe, a taj je izdatak znatno veći od dosadašnjeg. Ovakav scenarij najvjerojatnije pretpostavlja uvođenje naplate određenih vrsta spašavanja. Švicarska se, naveli smo, naplaćuje od putnih osiguranja. Ovdje ostaje pitanje kako će proći unesrećeni koji nema osiguranje. Od-

ređena bi odgovornost ponovno ostala na individualnoj razini. Drugim riječima, valja se zapitati želimo li gorskog spašavatelja, bilo volontera ili profesionalca, dovesti u priliku da odlučuje o načinu pružanja pomoći s obzirom na to ima li unesrećeni putno osiguranje. Dodatno, hoće li biti potrebno putem putnog ili nekog drugog oblika osiguranja naplaćivati spašavanje svima unesrećenima, iz toga izostaviti članove planinarskih društava, ili je potrebno spašavanje naplaćivati samo strancima? Pritom do izražaja dolaze i sljedeća pitanja: prvo, hoćemo li na taj način hrvatske planinske uskratiti najsiromašnijim slojevima, drugo, hoće li se u tome trenutku svi učlaniti u planinarska društva i treće, kakvog bi to utjecaja imalo na sama planinarska društva koja imaju dugu tradiciju učlanjivanja ljubitelja planina i prirode, a ne kvaziavanturista željnih kratkoročne zabave u divljini?

Na kraju, što će se dogoditi ako se Gorska služba profesionalizira, ako misija gorskog spašavatelja postane radni zadatak? Prebilić i Svete (2020) navode sljedeće. Dobro plaćen posao i strogo određena pravila, odnosno najkvalitetnija oprema, učestale i stručne edukacije, najzahtjevnije obuke i treninzi možda neće biti dovoljni. Naime, gorski spašavatelj mora najprije voljeti ono što radi i mora uživati u planinarenju, osobito stoga što tijekom procesa spašavanja osjeća veliko fizičko opterećenje, kao i psihički pritisak. Gorski spašavatelj je, prema tome, akter koji riskira cjelokupan osobni integritet da bi spasio život većinom nepoznate mu osobe. Ovdje je vidljiva posebnost djelovanja gorskog spašavatelja, moment koji po svojoj naravi nadilazi profesiju, a koji sugovornici nazivaju *moralnim likom spašavatelja*.

Spašavanje (u planini) čin je koji u drugom planu ostavlja osobna očekivanja, često i vlastitu sigurnost. U prvom je planu spašavanje drugoga, nepoznatog, koji je u nevolji, a najčešće se nalazi i u životnoj

ugrozi. U tom smislu, posao gorskog spašavatelja plemenit je, nadasve human i altruističan, kakav rijetko susrećemo u (post)modernom društvu. Druga strana medalje je, rekli smo, trostruki teret koji nose na svojim leđima: njihova obveza prema Gorskoj službi koja uzima sve više vremena s jedne strane, radno mjesto koje ujedno znači i egzistenciju s druge strane i, naposljetku, obitelj koja često ostane bez zajedničkih trenutaka.

Za kraj ostaje pitanje je li razvoj Gorske službe dosegnuo točku u kojoj spašavatelju volonteru ne ostavlja više slobodnoga vremena. I što učiniti ako jest? S tim se problemom ponekad susreću naši sugovornici:

Dogodit će nam se da mi preko tjedna... svi su ljudi zaposleni. Srećom neki rade u smjenama. Ali kad je akcija ujutro... na primjer, u 10, 11 sati dogodila se prometna nesreća na Takalicama u sezoni, ili u 12 sati sletio motorist, meni je svaki put grč u želucu hoćemo li se mi skupiti. Gledam od nas 30 javilo se 6. Hoće li njih 6 to uspjeti ili neće uspjati? Jednostavno ovi drugi ne mogu, šef nekad nema razumijevanja, ti poslodavci... Iako po zakonu bi oni nas trebali pustiti, mi imamo to pravo, ali nekad se baš nema razumijevanja. Onda će tebe tamo netko pitati: gle, vas ima tisuću, imate proračune, mi vam dajemo novce, vas je tu 30 i vi ne možete 5 ljudi naći da ode odraditi akciju? Što nam se teoretski može dogoditi. Jednom usred tjedna, za vrijeme radnog vremena, da nas neće biti dovoljno i da će neko, ne daj Bože, možda čak i izgubiti život; a mi smo poziv zaprimili i mi smo državna služba, mi smo interventna služba, mi se predstavljamo da smo od 0 do

24 sata, 365 dana. A upravo ta ista državna služba meni ne omogućuje, koja je donesla taj zakon, da odem u tom trenutku s posla (...). (J. B.)

Kolege s posla najčešće izlaze u susret gorskim spašavateljima, organizirajući se međusobno kako bi na neki način i sami pridonijeli spašavanju:

Evo jedna situacija, mi imamo akciju spašavanja i treba ići. Ja na poslu. Zovem Mariju da me mijenja. Marija kaže »može, ali evo me u bašči, moram se spremići«, ona je u Perušiću. Dok dođe do Gospića; ne može za sat vremena doći. Čekaj, veli, »zvat ću ja Marinu«. I onda je Marina došla na sat vremena dok ne dođe Marija, da bi ja mogao ići u akciju. Normalno da ja njima to vratim. One su uredno imale majicu GSS-a. One su bile za mene dio službe. One su mi najviše izlazile u susret i kolega Dragan. (A. Z.)

Odgovore na pitanja postavljena u zaključnim razmatranjima ostavljamo otvorenima. Neka budu zadaća za promišljanje svima nama: onima koji na to imaju utjecaj i onima koji su tek promatrači, gorskim spašavateljima — onima koji su to bili, jesu ili će tek postati, svakom pojedincu — onom koji je već spašen i onom koji će se (ili neće!) dovesti u situaciju da to bude. Zajedno promislimo o budućnosti Hrvatske gorske službe spašavanja i pri tome imajmo na umu sljedeće: Hrvatska gorska služba spašavanja je onaj dio sustava koji nije pristao na individualizaciju društva na štetu općeg dobra. Ne zaboravimo, u tome je njezina dodatna i neizmjerena općedruštvena vrijednost!